

חיים ואילנה הנגבי ערב נישואיהם
האהבה פתחה במצפן!

וערבים. היו חברויות בין יהודיות וערבים. וזה בכלל היה מעורר פנטזיות אצל האנשים.

● **מתי חלו הפילוגים ב"מצפן" ועל איזה רקע?**
בראשית שנות ה-70, וזה לא מעניין. דווקא מעניין!

● **הפילוגים היו העתק של הפילוגים שחלו במערב-אירופה בקבוצות כאלה. כגלל זה נראה היה לי שהפילוגים מיותרים. ולא היה להם בסיס במציאות שלנו. הפילוגים היו שאוליים.**

● **במציאות שלנו, פילוג בין טרוצקיסטים ומאואיסטים שכולם מחזיקים בעמדה דומה בקשר לסיכסוך הישראלי-ערבי, נראה לי מיותר. והתפלגות היתה על בעיה לא-אקטואלית ולא רלבנטית. והיתה מעוררת גיחוך.**

● **מי התחיל בפילוגים?**
מיקדו, אריה נובר ועוד כמה טרוצקיסטים בגילי-העמידה מחיפה. מיכאל ורשבסקי, בנו של הרב של יהודי-שטרסבורג ובעלה של לאה צמל. בחורי-שיבה לשעבר.

● **האם צעירי "מצפן" באו מחינוך או מרקע שמאלי?**
להיפך — הם היו חברה בעלי רמה גבוהה של רגישות חברתית. לא תמצאי מכה משותף בחינוך שהם קיבלו בבית. קחי, לדוגמה, את יגאל

כעבור כמה חודשים הוציאו לאנשים קצף מהפה. הם הגיבו עלינו כהיסטריה. הם ראו מצפן ככל מקום.

● **כמה חברים היו ב"מצפן"?**
מצפן כשיא השיאים שלה, היו לה בין 50 ל-100 חברים ואוהדים. ובנינו — אני אומר את זה בלארג'.

● **איך היתה מתבצעת הפעילות ב"מצפן"?**
פגישות בבתי פרטיים, חוגי-בית. הוצאנו עיתון שמכרנו במו ידנו.

● **למה בחרתם דווקא בשם "מצפן"?**
מצפן לא היה שם של אירגון, כי אם שם של עיתון, ואני המצאתי אותו. מצפן מראה ררך, כיוון. שם האירגון היה "האירגון הסוציאליסטי הישראלי". אבל הרביקו לנו את שם העיתון.

● **למה אירגון ולא מיפלגה? הרי הרעיון היה להקים מיפלגה שתחליף את המיפלגה הקומוניסטית.**

מכיוון שבמציאות הישראלית, מיפלגה נשמע מסוריה. אירגון עושה רושם יותר טוב, יותר מיליטנטי, כמו אירגון צבאי-לאומי.

● **רציתם להקים מחתרת?**
אף פעם לא!

● **משכתם הרבה ילדים צעירים?**
זה רק טבעי.

● **איזה ראש היה להם?**
זו שאלה מאוד קשה. אני חושב שהצעירים, שהצטרפו אלינו, היו בעלי רמת רגישות גבוהה בתחום הפוליטי חברתי.

● **הם לא חיפשו סטיון?**
מה זאת אמרת?

● **סיפרו כי חייה-חברה של "מצפן" היו יותר מעניינים מהאידאולוגיה שלה.**

תשאלו יותר במפורש. חייה-חברה זה מושג ספרותי. את מתכוונת לחיימין, כי זה מה שמי ספרים.

● **נכון, אני מתכוונת לחיימין חופשיים.**

עשינו פעם הפגנה ב-5 בינוי, תחת הסיסמה "הלא הכיבוש". עמדנו מול הכנסת והתאסף קהל. תמיד היינו שולחים שני חברים לראות מה אומרים בקהל. כשהם חזרו, סיפרו לישראל אלדרדיים, שהיה בקהל, אמר: "אני רואה בחורות עם הסיסמה הלאה הכיבוש, אבל הן לא נראות לי כאלו הן מתנגדות שיכבשו אותן." אני יודע שדיברו שיש במצפן חיימין ואהבה חופשית. זו בעיה של מי שסיפר.

● **בעיה של מי שסיפר שהיו חיימין ואהבה חופשית?**

כל הסיפורים האלה נבעו מפחדים ותיסכולים של מי שסיפרו אותם. במצפן לא היו חיימין יותר מאשר בכל חברה ירושלמית או תל-אביבית אחרת.

● **בלומר, מצאנו משהו משותף לסלמ"ח ול"מצפן"?**

משה מחובר, עורך פילבסקי ועקיבא אור היו אבות לילדים, אנשים עם מקום-עבודה מסודר. וזו הוכחה שהסיפורים הם בעיה של המספרים.

● **ומה עם האחרים, אלה שלא היו בעלי-מישפחות?**

תראי, היתה עוד נקודה רגישה במצפן היה דבר אחד שלא היה אופייני לחברה הישראלית — החיים החברתיים היו מעורבים. יהודים

כגלל ריעות פוליטיות.
● **כבר אז היו לך ריעות סוליטיות קיצוניות?**

היו לי אותן ריעות שיש לי היום אבל אז נחשכתי כקומוניסט. אז עברתי לשומר הצעיר והמשכתי בנח"ל. אחר-כך למדתי שנתיים פיס"ק קה באוניברסיטה, עד שהבנתי שלא אהיה אייני שטיין, ואני יכול להיות מקסימום מורה. המח שבה שמילד שזורק גיר על המורה, אהפוך למורה שזורקים עליו גיר הפחידה אותי.

● **ואז הקמת את "מצפן"?**
הייתי בין עשרת המקימים. מצפן הוקמה באוקטובר 1962.

● **מה היתה המטרה שלשמה הוקם אירגון "מצפן"?**

רצינו להקים אירגון מהפכני אמיתי, שיתפוס את מקומה של המיפלגה הקומוניסטית, כשהי מכה המשותף של כולנו היה יאוש מהמיפלגה הקומוניסטית, אכזבה מכרית-המועצות ואמונה שלמה ברעיון המהפכני. לא רצינו להיות אירגון קטן. חלמנו לתפוס את מקום המיפלגה.

● **מה היה הרעיון המהפכני?**
לא אנחנו המצאנו את הרעיון. הוא מלווה את העולם הרבה שנים.

● **מאי-קום?**
ביסודו מארקס, ובהמשכו מהפכה בין-לאומית, שתפרוץ גבולות ולאומים ותקים עולם עם מכה משותף.

● **מי היה בחבורה של מקימי "מצפן"?**

עורך פילבסקי, משה מחובר, עקיבא אור ועוד כמה אנשים שהיום מסוררים בחיים ושלא כדאי להזכירם. כדי שלא לגרום להם נזק. כולם היו חברי המיפלגה הקומוניסטית או אוהדיה.

● **איך הצליחה "מצפן" להפוך לקבוצה שנואה כל-יכך, שיש לה תדמית אנטי-ישראלית?**

אני חושב שהתדמית האנטי-ישראלית נוצרה אחרי ששתיהמים. לפני זה לא שמו לב אלינו. אחרי המלחמה היינו קבוצה של ישראלים שהתנגדה לכיבוש ומיקדה את התעניינותה ביחסים שבין ישראלים לפלסטינים. אני חושב שהיינו בין המעטים שדיברו על פלסטינים בתקופה שהם בעצם, בעיני הרוב, לא היו קיימים.

● **לא דיברתם על הפלסטינים לפני ששתיהמים?**

דיברנו על פליטים, על זכויות, הפענו כרוזים, פירסמנו כתבות בעיתון שלנו. אנשים לא לקחו אותנו ברצינות. נראתה פנטזיה שלא הרגיוה, לכל היותר עוררה גיחוך. אותם הרברים

● **יש לכם במישפחה שלושה זרמים מעניינים: נחום שריג, איש ההתיישות בות העובדת, איש-צבא מהולל, לייבלה וייספיש, איש נטורי-קרתא, ואתה איש השמאל הקיצוני. איך אתם מסתדרים ביניכם?**

העובדה שאנחנו מסמלים שלושה זרמים, גרמת לנו הנאה. אנחנו נפגשים בחתונות ובש-מחות, וכל אחד מפרגן לשניים האחרים. אנחנו נהנים מכך ששלושתנו מסמלים כל אחד את הקצה האחר של האוכלוסיה היהודית בארץ. נחום שריג, מפקד חטיבת-הנגב, כובש באר-שבוע ואי-לת, קיבוצניק מבית-השיטה, על עצמי עוד נדבר

"אי-אפשר להגיד על צעדי 'מצפן' שהם קיבלו חינוך שמאלי בבית. למשל: 'גאל ארנס, בנו של מייסה ארנס, יאיד סבוראי, שאמו נמצאה בחדר עם אברהם שטרן כשנרצח בידי הבריטים, ושכעבור שנים קראה לבנה על שמו של מפקד לחי"י"

בהרחבה, ולייבלה, יהודי חרדי, איש נטורי-קרתא ומעריך של ניטשה.

● **היו לכם קשרים עוד לפני שהת-סרסתם, כל אחד בתחומי?**

לייבלה ונחום יותר מבוטרים ממני, אבל תמיד היו קשרים שיש במישפחות גדולות ומפורחות.

● **היית בתנועה המאוחדת, הלבית לגרעין בעיר-גב, ואז זרקו אותך מהגר-עין. למה?**

אילן הלוי: אזרח העולם

● **אילן הלוי היה חבר ב"מצפן"?**

את אילן הלוי יש להבדיל אלפי הברלות מאורי רייזוים. אילן הלוי הוא אינטלקטואל מבריק, מיוחד במינו. אני לא רוצה להתהדר במילים מפוצצות, אבל אילן הוא טיפוס של יהודי שלא כליכך מוכר בישראל — איש העולם.

● **אילן השכלה רחבה, ויד ורגל בתרבויות שונות. הוא הטיפוס המנוגד ביותר לפרובינציאלי הישראלי, אחד ששוחה כמו דג במים בכל חלק מכו-הארץ.**

● **גם בארץ הוא שוחה כמו דג במים? איך לא שלם עם הצער שלו, עם זה שעזב את הארץ והצטרף לאש"ף, מקומו של אדם כמו אילן הוא בארץ, להאבק יחד איתנו.**

אבל רצונו של אדם כבודו. הוא בחר את דרכו, זו הדרך שלו. לא שלי. מה שאני יודע על עמדותיו הפוליטיות זה שהוא מאמין במימוש הזכויות הלאומיות של העם הפלסטיני, ושהוא נאבק למען כינונה של מדינה פלסטינית לצד מדינת-ישראל.

● **מזיין הגיוע הלוי לישראל?**
זה לא סיפור לראיון, זה סיפור לספר. להערכתך, הביוגרפיה של הבן-אדם, שהוא בן 40 וכמה, כליכך צפופה, שכשאני מחבר פרט לפרט זה נראה כמו ביוגרפיה של איש בן 120.

● **הלוי נולד בפאריס לאמא שהיא יהודיה תורכית ולאבא שהוא יהודי תימני. בגיל צעיר עבר לארצות-הברית והיה נגנ'ג'ז, מתופף, ומקורב לפנתרים השחורים האמריקאיים. אחר-כך חי באלג'יר, ומשם עבר למאלי, ועבר שם ברשת-השידור, כאחראי על שידורי-החוק. הוא מעורה מאוד בנעשה בעולם השלישי. בעיקר באפריקה. לפני ששתיהמים הגיע לג'רשומאל.**

● **הוא הגיע לג'רשומאל מתוך ציונות?**
לא, הוא לא היה ציוני. אבל היתה לו משיכה, למוג בין היותו יהודי לבין היותו איש העולם השלישי. ורצון לשלב את שני הדברים בישראלית ובעולם הערבי.

● **מתי הצטרף ל"מצפן"?**
ב-1969, ביחד עם אורי אריב ועוד חברה מג'רשומאל.

● **הוא גם התחתן עם בת ג'רשומאל? נכון.**

● **והיא נמצאת איתו? לא, היא חיה בארץ ומגדלת את ילדיה.**

● **כשאדם מצטרף לאירגון שהוא עויין למדינתו, איך חושב שאיכשהו הוא מאבד זהות? קשה להגיד על מדינה כלשהי שהיא מדינתו של אילן. אילן הוא אורח-העולם.**

● **יש פה איזה אקט התאבדותי, במובן של אובדן זהות לאומית? שינאה עצמית?**
אני לא מומחה לתורת-הנפש, ולא כפי כמושג שינאה עצמית. כשביל אילן ישראל היתה אפיוורה.

● **הוא שינה את שמו מאלן אלברט לאילן הלוי. נראה שלא היתה כאן אסיוורה.**

אילן לא מוסיף, הוא לא מציג את עצמו כישראלי. אני לא דובר של אילן, ולא פרטן של אילן, וכבר מזה כמה שנים טובות לא ראיתי אותו. מה שאני אומר זה על סמך היכרות שלנו לפני שנים, ודיווחים שאני קורא על הופעות שלו בחו"ל.

"אני יודע שבאופן רשמי ארגון 'מצפן' קיים, אבל אני נבד שנתיים-שלוש לא ראיתי עיתון שלהם, ולא שמעתי על כעולה שלהם. עזבתי את 'מצפן' קצת אחרי מילחמת לבנון"

ארנס. הבן של השר משה ארנס, או את יאיר סבוראי. שהשם הפרטי שלו הוא על שמו של אברהם שטרן. אמו של יאיר היא האשה שהיתה עם שטרן ברגעי-חיייו האחרונים. כשהאנגלים רצחו אותו ברחוב מיורחי, ב-1942. לילד שנולד לה כעבור שנים נתנה את כינויו של שטרן, "יאיר". כך שבמצפן היה סבוראי מלח"י וארנס מאצ"ל.

● **הפילוגים היסלו בעצם את "מצפן"?**
הפילוגים יצרו שלל של קבוצות, ונותר המצ-פן ההיסטורי, שנמנית עימו.

● **אורי אריב צמח במצפן ההיכ-טורי?**

הוא הצטרף למצפן לפני הפילוגים. ג'רשומאל (המשך בעמוד 42)